

Brommeland Radio, Haraldsgaten 195 ca. 1960.

RADIOSERVICE OG RADIOINDUSTRI I HAUGESUND – BROMMELAND RADIO

Arne Hestad

Jeg arbeidet på skipsradioavdelingen hos Brommeland Radio fra 1957 til 1971 og senere som radio- og svakstrømstekniker på Haugesund Mekaniske Verksted, nå Aibel. Etter noen år kom jeg igjen i forbindelse med Sigmund Brommeland. Det viste seg at vi hadde mange felles interesser, blant annet de gamle lakkplateopptakene som Brommeland hadde.

I denne artikkelen skal jeg fortelle om radioservice og radioindustri i Haugesund slik jeg selv har opplevd det, og det Sigmund Brommeland har fortalt. Han og broren, Karl J. Brommeland, startet Brommeland Radio i 1935. Ved hjelp av flinke medarbeidere ble det etter hvert et livskraftig firma. I en periode etter krigen hadde Haugesund også radiofabrikk, Norman Radio.

Teknologibedriften Brommeland Radio nord i Haraldsgaten forsynte byens og distriktets folk med radioapparater og betjente næringslivet i distriktet, ikke minst fiskeri- og handelsflåten, med oppgaver innenfor elektronikk og svakstrøm. God økonomi gjorde det også mulig å etablere grammofon- og lydstudio allerede i 1948.

Brommeland hadde flinke folk i staben og hadde også god hjelp av andre. Erik Mæland og Rasmus

Amundsen, for å nevne noen, viste godt igjen når det gjaldt reklame og kommunikasjon med kundene. I 1977, da eierne trakk seg tilbake, ble firmaet delt og skipselektronikkavdelingen overtatt av de ansatte. Den lever videre under navnet Brommeland Elektronikk A/S.

SIGMUND BROMMELAND

Sigmund Brommeland var født i Haugesund i 1911. Etter eksamen artium reiste han til München hvor han studerte en tid ved den tekniske høyskolen. Tilbake i Norge søkte han opp- tak ved Ingeniørvåpenets Radioskole. Sammen med

Sigmund Brommeland (1911-1999)

Sigmund Brommeland var også en habil pianist. Her står en "Soloton" fra Norman Radio under Steinway-flygelet i stuen hans. Solotonen er et elektronisk orgel der toner blir frembrakt av radiokomponenter, radiatorer og klaviatur. Lyden, som kan varieres med registre og volumkontroll, kommer ut av høyttaler. Flere danseorkestre, blant annet Henning Aases, brukte dette populære instrumentet. Ringve Musikkhistorisk Museum i Trondheim har et eksemplar i samlingen.

Foto: MHB-F. 005896. Fotograf Margit Petersen

ham gikk andre kjente menn fra distriktet som Thorleif Nordvik, senere rektor på handelsgymnaset, og Ottar Bjelland, som ble overlærer på radioavdelingen på sjømannskolen. Jeg nevner dette fordi det her ble knyttet kontakter. Mange av elevene ble senere aktive i radio-bransjen.

Dette var i 30-årene. Da det ikke var mulig å få telegrafistjobb etter utdannelsen verken på land eller sjø, måtte Sigmund Brommeland finne noe annet å arbeide med. Han kom etter hvert i arbeid på de nye radiofabrikkene i Oslo: Radionette og Høvding. Etter en tid begynte planene om å starte radioforretning i hjembyen å ta form, og i 1935 åpnet han sammen med broren Karl J. radioforretning nord i Haraldsgaten.

Brommelands stand på Varemessen i 1935. Slagordet minnet sterkt om det som ble brukt av et kjent sigarettmerke fra den tiden. Fra første stund satset firmaet på norske produkter.

VAREMESSEN I 1935 OG DE FØRSTE ÅRENE

I 1935 var det en større varemesse i byen. Brommeland Radio fikk ha sin stand uten å betale for den, mot at Varemessen fikk bruke firmaets høytaleranlegg. Forsterkeren hadde Sigmund Brommeland fått bygget av en av sine kontakter.

Høytaleranlegg ble siden en viktig gren av virksomheten i firmaet, ikke direkte økonomisk innbringende kanskje, men med stor reklameverdi. De sølvmalte høytalerkassene med "Brommeland Radio" var å se på mange arrangementer.

Varemessen ble en heldig start. Siden gikk det noe tyngre. Karl J. Brommeland som var forretningsmannen den første tiden, kom fra en stilling på Zeiro Margarinfabrikk. Salg av de dyre radioapparatene var vanskelig. Da en dame hadde kjøpt et radioapparat på avbetaling, tok banksjefen kontakt med firmaet og sa at dette hadde denne damen ikke råd til. Men programmene i NRK ble stadig bedre, og folk knep på andre ting for å skaffe seg tilgang til dette kulturtilbudet. I 1940 da firmaet feiret femårsjubileum, var Brommeland Radio blitt en solid forretning med god omsetning.

OKKUPASJON OG FORBUD MOT RADIOLYTTING

Nå begynte en vanskelig tid. Norge ble okkupert av tyskerne. Sigmund Brommeland ble endelig etterspurt som telegrafist og ble med i "Haugesundsgruppen". Denne gruppen ble som kjent, dømt til døden av tyskerne for spionasje. Dommen ble (av Hitler) omgjort til tukthus, som ble sonet i Hamburg. På grunn av soningsforholdene ble Brommeland syk og rekonvalesent i mange år etter krigen.

For å hindre nordmennene fra å lytte på BBC ble radiolytting forbudt i 1941. Det ble forbudt å ha radioapparat, og alle mottakere ble satt på oppbevaring på diverse lager i byen. Butikken holdt det likevel gående på et vis. Radioapparater, der rørene for mottaking var fjernet, kunne selges som grammofonforsterkere. En del reparasjonsarbeid var det også, og det ble bygget elektriske grammofoner og forsterkere. Oppfinnsomheten var uten grenser når det gjaldt å klare seg. Sykkeldynamoer kunne for eksempel brukes som drivverk i grammofonene.

ETTERKRIGSTID MED LOKAL RADIOPRODUKSJON

Så kom frigjøringen i 1945. Noe av det første som ble gjort, var å levere ut de inndradde radioapparatene fra lagrene. Ett av lagrene var i Festiviteten. Lykkelige haugesundere – de som hadde funnet sine apparater igjen – satte stikkkontakten i veggen og slo på. Det gikk ofte bra, men det var også mange apparater som ikke virket. Også de som virket, måtte på reparasjon etter en tid.

Det var også dem som ikke fant sine apparater igjen. De var rett og slett tatt i bruk av tyskerne. Noen norske familier opplevde under krigen å få takkebrev fra tyske familier som ”hadde fått radio som gave fra snille nordmenn”!

Det ble overfylt på radioverkstedene. Reparatørene jobbet det de kunne, og nå kom deres oppfinnsomhet og evne til improvisasjon godt med, for reservedeler fantes knapt. Radioforretninger var det mange av i Haugesund og nok å gjøre for alle sammen, både salg og service. Ingen av de gamle radioforretningene eksisterer i dag.

Sivilingeniør **Karl Nerheim** (1909-1982) var utdannet i elektro og elektronikk ved Den tekniske høgsolen i München. Fra 1952 til 1978 var han rektor ved Haugesund Maskinistskole.

Norman Radio A/S ble etablert 14. mars 1945 med ingeniør Karl Nerheim som disponent og teknisk leder. Initiativtaker var Norman Grainger. Fabrikken hadde lokaler i Condorbygget på Flotmyr og hadde mellom 15 og 20 arbeidere og funksjonærer i arbeid. Den ble nedlagt på midten av 1950-tallet (Norsk Næringsliv. Rogaland fylkesleksikon. Bergen 1950. s.799).

Hovedproduksjonen var kringkastingsradio, men bedriften bygget også om amerikansk radiomateriell for Brommeland Radio. ”Soloton” er fabrikkmerket på et elektronisk orgel, som ble laget av Norman Radio.

Nye apparater var ikke å få kjøpt. Noen fabrikker hadde partier med apparater som de hadde laget før krigen, som nå ble solgt på et øyeblikk. Etter hvert kom svært mange norske radiofabrikker i gang. Her i Haugesund hadde vi Norman Radiofabrikk.

Utstilling ved juletider i slutten av 1940-årene. Alle radioapparatene er fra norske fabrikker. Nederst til venstre "Norma 222" fra Norman Radiofabrikk, Haugesund.

Norman Radio laget radiomodellene Norma 111 og Norma 222 i noen år etter krigen, inntil konkurransen ble større og markedet begynte å bli mettet for denne type radioer. Apparatene var gode og hadde et pent utseende, med horisontal skala og kabinett i høyglanspolert, patinert flammebjørk, laget av et snekkerverksted i Bergen.

Da Karmsund folkemuseum hadde en radioutstilling i 1994, var en av disse Norman-radioene utstilt. To damer gikk bort til apparatet og fortalte at de hadde vært med og laget dem. Jeg spurte om hvilken del av produksjonen de hadde arbeidet i: "Vi trimmet apparatene," sa de. Det vil si at de justerte spoler og kondensatorer til max følsomhet og at skalaen stemte. "Husker dere mellomfrekvensen?" spurte jeg. "Mellomhvafor noe?" Nei, det visste de ikke. "Vi gjorde bare sånn som Eikeland viste oss." Elmer Eikeland og Knut Moksheim ledet produksjonsarbeidet.

FJERNSYNET KOMMER

De gamle førkrigs radioapparatene ble byttet ut med moderne apparater som stadig ble bedre og penere å se på. Radiointeressen hadde sin storhetstid frem til 1960. Da kom fjernsynet i gang med sendinger, og salget av fjernsynsapparater tok helt av.

Den første tiden kom TV-signalene fra Ulriken-senderen i Bergen. Det krevde 12-elements antenner som mange tilfeller ble hesjet opp på takene. Brommeland insisterte på solide mastemontasjer. Det tapte de mange salg på den første tiden. Men det var en holdning til soliditet som var utviklet i firmaets skipsradioavdeling, som vi senere skal høre om, som ble videreført her.

Etter hvert kom spørsmålet opp: "Hvor skal TV-senderen for Rogaland plasseres?"

Den kunne ha blitt satt et sted på Jæren eller Stavangerkanten, men det ble til at den ble bygget på Bokn. Det var tidligere rektor på Den høyer skole, Olaf Næsheim, som fant ut at denne plasseringen ville være den gunstigste for mesteparten av fylket. Dette forslaget ble tatt opp og videreført av Karl J. Brommeland som satt på Stortinget.

Radiostasjonen på en Concordia-båt ca. 1955. Store skipsradioanlegg ble levert til byens utenriksflåte som dette til Haalands Concordia-linje.

Tobias Tobiassen var leder av skipsradioavdelingen og var med firmaet hele yrkeslivet. Han var kjenning med alt fartøyfolk i distriktet og hadde hatt med radiokommunikasjon på Haugalandet å gjøre i mange år.

SKIPSRADIOAVDELINGEN

Brommelands skipsradioavdeling spilte en betydelig rolle i utbyggingen av radiokommunikasjonen på Haugalandet, ikke minst når det gjaldt salg og service av radiotelefonistyr til fiskeflåten, men også til handelsflåten. Til de større båtene i utenriksfart ble det levert større anlegg for radiotelegrafi.

Sigmund Brommeland var alene om det tekniske i den første tiden, men fikk snart dyktige medarbeidere som overtok, som Arne Sørvåg og Tobias Tobiassen.

Firmaet var eneforhandler for Simrad radiotelefoner fra Flekkefjord til Sunnhordland og Hardanger og hadde gode agenturer ellers for Nera og Elektrisk Bureau. For servicepersonalet medførte det mye reising i dette distriktet. Firmaet ble et av de aller største her i landet på dette området. Med sin lange erfaring i bransjen trakk skipsradioavdelingen til seg kunder fra hele kysten.

Det største radioanlegget var på det flytende hvalkokeriet "Suderøy", med alle hvalbåtene. Dette

Den første telefoni-senderen som firmaet solgte, var av Elektrisk Bureau fabrikk og ble montert på en fiskebåt julen 1935. "Jeg fikk en elektriker som var adventist, og som ikke feiret jul, til å gjøre elektriker-arbeidet," sa Sigmund Brommeland.

var båter med radiotelegraf. De var pliktige til å ha radioanlegg med sikkerhetssertifikat som gjaldt for 12 måneder om gangen.

Da HMV anskaffet flytedokken, kom mange større båter til verkstedet for klassing og reparasjoner. Det ble ofte til at de fornyet radiosikkerhetssertifikatet samtidig ved at Telegrafverkets kontrollører kom ombord og inspiserte og prøvde utstyret. I mange år var det Bjarne Bergsager og senere Magne Lilleås som gjorde den jobben. I forkant utførte Brommeland Radio nødvendige reparasjoner og fornyelser av utstyret, og assisterte under sertifiseringen. Undertegnede var mye opp-tatt med disse oppgavene, og ble, i løpet av årene, kjent med mange kjekke sjøfolk og allslags radiomateriell.

CROSLEY-RADIOTELEFONER

Etter krigen fantes det mye radiomateriell, som nå var blitt overflødig, på markedet. Såkalt surplusmaterieell. En del av dette var komplette telefoni- og telegrafisender og mottakere beregnet for mobilt bruk. Når dette utstyret i tillegg kunne operere i frekvensområdet 1,6-4 MHz, (fiskeribølgen), var det mye som havnet ombord i fiskebåtene, etter ombygging, innstilling til de lovlige frekvenser og godkjenning. Brommeland Radio importerte slikt utstyr like etter krigen.

Sigmund Brommeland har fortalt at han som rekonvalesent etter fangeoppholdet i Tyskland, leste mange tidsskrifter, særlig om radio. I et svensk blad kom han over en annonse som averterte et parti surplus radiostasjoner som hadde muligheter til å kunne brukes på fiskeribølgebåndet. 120 slike sett kom til Haugesund og ble bygget om på Norman Radiofabrikk der teknisk leder var Karl Nerheim, studiekamerat av Sigmund Brommeland. De to var blant radiopionerene i Haugesund.

EN NØDVENDIGHET PÅ FISKEBÅTEN

Her vestpå var det likevel fiskerne som brukte radiokommunikasjon mest, og de ble spesialister på radiotelefoni. De kunne ha det svært travelt når silda var på innsig. Det viser denne episoden:

Det kom beskjed til verkstedet at ei skøyte var på veg fra fiskefeltet for å få reparert radiotelefonen. Reparatør måtte stå klar på Knutsakaien når de kom inn. I hast ble feilen fikset, servicemannen hoppet på land og skipperen bakket ut med full fart. Men båten rikket seg ikke fra kaien, og radiomannen snudde seg for å se: Der sto skipperen i vinduet og viftet med armene og pekte og fikk ikke frem et ord; han hadde glemt å løse fortøyningen forut. Det kunne bli vel travelt!

Fiskerne utviklet en ekspertise på bruk og behandling av utstyr som var enestående. Jeg så i årenes løp at de klarte å betjene ikke bare radioutstyr, men ekkolodd, asdic, loran, Decca navigator og radar, peileapparater og hva det ellers skulle være. Ikke bare betjente de utstyret, men de brukte det i arbeidet og tjente penger.

Medfødte evner? Kanskje det heller er noe av dette: Brommeland Radios Skipsradioavdeling var godkjent som praksis for søkere til NTH. I årenes løp var det mange blivende sivilingeniører som hadde vært ett år sammen med oss. Men jeg husker spesielt *en*. Han kom fra Bømlo, en ungdom som la for dagen en imponerende viten om alt ombord i en fiskebåt, han var til enestående hjelp for oss overalt ombord i et fartøy – han var inne på alt. Forklaringen hans var at han alltid hadde vært langs sjøen og i båter - der hadde hans lekeplass vært.

27 MHZ BÅNDET

Et stykke ut i 60-årene begynte de bærbare 27 MHz "Walkie Talkies" å bli tatt i bruk som privat radiosambandsmiddel. VHF ble det neste. Men før vi kommer inn på det, vil jeg nevne at også fiskerne brukte walkie talkie.

Dette var i de årene da de store makrellfiskeriene foregikk utenfor kysten her. Snurperne hadde behov for radioforbindelse mellom lettbåter og hovedfartøy og brukte WT som fikk en hard medfart, for å si det mildt, når de ble tatt med i de åpne lettbåtene ut på havet. De var jo ikke vanntette, og de ble overspylt med sjøvann til de ikke orket mer. Så var det til å fiske frem et tørt apparat fra et sted og bruke det så lenge det gikk.

Når de kom tilbake til fartøyet, ble de forkomne apparatene spylt med ferskvann og lagt til tørk på

den varme byssa. Etter en stund kom det liv i dem igjen, og med ferske batterier fikk de en ny frist. Men dette var ikke alltid nok. Da kom apparatene inn til radioverkstedet samlet i en pøs, plastikk-knappene på fronten var smeltet ned etter hete opphold på byssa, antennene brukket og høyttalermikrofonen ødelagt av saltvannet.

Mesteparten ble reparert. Nytt utstyr var ikke alltid tilgjengelig, og fiskerne hadde hast. For dem var 27 MHz WT en periode et viktig middel til kommunikasjon. Ute på sjøen ble de heller ikke så forstyrret av andre brukere som delte kanalene.

Disse håndholdte apparatene dekket behovet som mange hadde for å ha et trådløst samband. Jeg kan bare nevne Hornelands Møbelforretning som hadde lokalene spredt i Strandgaten og på Risøy. De hadde stor nytte av disse rimelige apparatene som supplement

En serie av ombygde Crosley-radiotelefoner på lageret hos Norman Radio. På hyllene står ferdige "Norman" radioer klare til å monteres i kabinetter.

til telefon, som det den gangen ikke var så enkelt å få. Eller Johannes Apeland som ble anropt ombord i sin oljebunkringsbåt i sundet for oppdrag som kom til telefonen hjemme. Haugesund Mekaniske Verksted brukte disse apparatene til kransamband. Alle beddingkranene kunne ha radiosamband med hverandre, og det var viktig spesielt ved fellesløft. Dessuten hadde hver kran en signalmann på bakken utstyrt med en WT.

Hundrevis av private var på lufta med sine WT-sett i fritiden. Jeg husker spesielt en stasjon på Karmøy. Hvis du ropte på "Raymon", så kom han tilbake og spurte om hvor du holdt til. Etter å ha fått vite det, svarte han igjen, mens han svingte sin dreibare retningsantenne mot deg. Effekten var formidabel!

Etter hvert minket interessen for bruk av 27 MHz PR-radio, som det også het, men fortsatt er kanalene i bruk og et nyttig hjelpemiddel for mange.

VHF-RADIOTELEFONER

VHF-radiotelefoner i frekvensområdet 150-180 MHz, både til maritimt og landmobilt bruk, begynte å komme i bruk her vestpå i begynnelsen av 60-årene. Losvesenet var blant de første som fikk disse installert både på loshyttene og skøytene. Politiet var også tidlig ute med dette sambandet, men de var en påkjenning for lysanlegget i bilene, for apparatene med 20-25 radiatorør brukte mye strøm. En av politibilene hadde 6 volts lysanlegg, og det var kritisk lavt og laget mange problemer. Disse førstegenerasjons VHF-anleggene sto alltid på og slet ned rør og strømforsyning. Politiet var så ofte og hentet meg hjemme på Porshaugen for å reparere at det begynte å gå rykter om meg i nabolaget!

De første mobiltelefonene på VHF kom også etter hvert, men det var først og fremst alle båtene som skulle ha denne sambandsmuligheten. En sjølopplevd episode:

Da Losvesenet fikk installert VHF-radiotelefoner for å få kontakt med båtene, fikk også Utsira-losene slikt utstyr. Jeg reiste ut der med Utsira-skøyta som stampet seg framover i en kraftig vind. Jeg hadde regnet med at jeg kom til å være der et par dager mens jeg installerte apparatene. Det sto folk på kaien for å hjelpe meg med å frakte utstyret opp til den nye loshytta. Så vidt jeg husker, var det en traktor som kjørte det opp så langt det gikk.

Jeg var snart i gang med monteringen, som gikk greitt, og etter å ha spist middag hos vertinnen som huset meg der ute, gikk jeg opp i loshytta igjen for å fortsette arbeidet. Utover kvelden blåste det opp til storm og det som verre var, orkan.

Hytta, som sto øverst oppe på knattene, ristet og skaket, og det var mange stygge lyder. Men det holdt. Verre var det at det var livsfarlig å gå utenfor på grunn av diverse tomgods som blåste mellom rabbene. Det var nettopp montert en radar på loshytta, og den hadde vært pakket i finerkasser som lå igjen utenfor. Når det løyet litt, klarte jeg å komme meg ned til losjiet. Der hadde de vært redde for meg. Jeg ble omsider ferdig med jobben, men det var umulig å gå ut med Utsira-skøyta, så jeg ble værende der ute et par dager lenger. Jeg ble tatt hånd om av den blide og godslige losen Erik Thomassen, som jeg kjente fra før.

Det var første gang jeg var på Sira, og da fikk jeg også oppleve å bli værfast. Det er stor forskjell på transporten ut til øya i dag, med den nye "Utsira", den kan gå i allslags vær. Og all skipselektronikken ombord er imponerende!

VHF, very high frequency (150-180 MHz ca) er fortsatt i bruk, mens mobiltelefonene forlenget har flyttet høyt opp i frekvensspekteret og er under stadig utvikling.

”KRØLLE”

Radiotelefonene kom på markedet og ble en stor suksess i fiskeflåten, tross for at det var mange knapper på både sender og mottaker som skulle betjenes før man kom på lufta. Apparatene var av merket Crosley, men blant fiskerne gikk de under navnet ”Krølle” og var i bruk til ut i 50-årene. Da ble det påbud om krystallstyring av sendefrekvensene, og nytt utstyr måtte installeres. På noen fabrikker laget de nye sendere slik at de fortsatt kunne benytte omformerdelen til Crosleyene, altså den delen som omformet 12 volt til 4-500 volt for senderørene. Det var jo en populær besparelse, særlig for dem som ikke trengte så stort radioanlegg. (Er det fortsatt noen som husker Robertson 18 watt og Stentor 25 watt sammen med en Tandberg batterimottaker?)

Tiltross for påbudet om utskiftning, kunne vi høre en slik ”Krølle” på lufta i mange år. Den var i bruk på Røværsholmen Fyr, for å ha en kontakt med omverdenen. Vi kunne daglig høre:

– Hallo Haugesund Radio, dette er Røværsholmen fyr, har du noe trafikk til oss? Vi har ingenting, over.

– Hallo Røværsholmen Fyr, Haugesund Radio, godmorgen, vi har heller ingen trafikk.

– Takk, slutt.

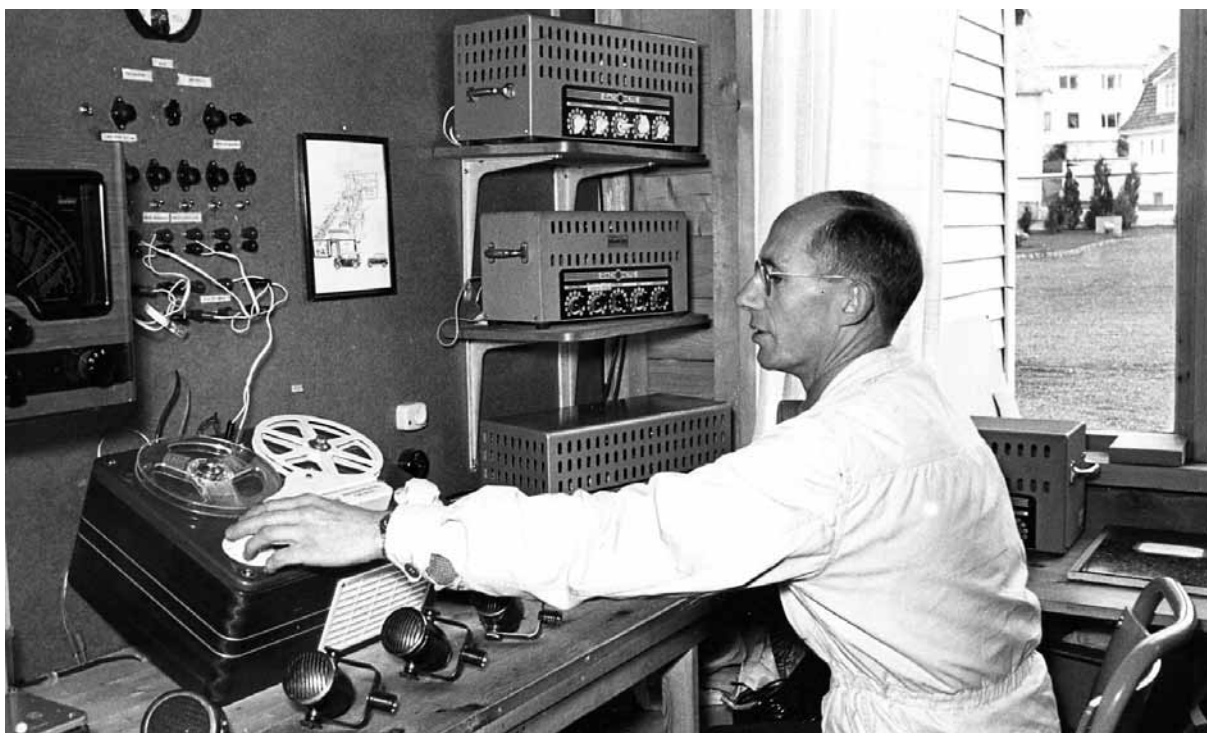

Utstilling av radioutstyr for fiskerflåten, ca 1950. Foruten sendere, mottakere og peileapparater inneholdt glassdisker diverse deler som amatørbyggere spurte etter, bl.a. krystaller og hodetelefoner og annet snadder.

GRAMMOFONSTUDIO

Butikken og verkstedene lå nord i Haraldsgaten og hadde en mangesidig virksomhet. Her var det også innredet grammofonstudio. Det var salget av de før omtalte Crosley-radiotelefonene som satte firmaet økonomisk i stand til å gå til anskaffelse av lydopptaksutstyr allerede i 1948. I studioet ble det gjort mange verdifulle opptak på lakkplater: samtaler med interessante mennesker og dokumentasjon av lokale begivenheter. Radiomann og lokalhistoriker Magne Misje har omtalt disse opptakene som en ”kulturskatt for Haugesund”. De er i dag tilgjengelig på kassett på Haugesund folkebibliotek.

Fra begynnelsen var det meningen at dette opptaksutstyret skulle brukes i et påtenkt kringkastingstudio i Haugesund. Det var et sterkt ønske om å få høre Haugesunds stemme i radioen, men telefonlinjene var så

John Johnsen i kontrollrommet for høyttaleranlegget på Flotmyr under 100-årsjubileet i 1954. Johnsen var firmaets all-round mann, spesialist på lyd- og høyttaleranlegg, men var også salgsmann. Han vikarierte på kinoene som kinomaskinist; der så han til stadighet det navnet som han syntes passet på seg selv: Universal Artist.

elendige de første årene etter krigen at de ikke kunne brukes til å overføre studioprogrammer til riksnettet. Løsningen kunne være å ta programmene opp på grammofonplater som senere kunnes sendes i NRK.

Karl J. Brommeland var politiker og på denne tiden på vei inn i rikspolitikken. Han var nok en av dem som ønsket å la sin stemme høres i radioen, og grammofonopptakeren skulle dekke et kommunikasjonsformål. Hans interessante kåseri om forberedelsene til vintersildfiskeriet i 1948/49 finnes på disse lakkplatene. Om de ble sendt på Riksnettet eller Stavanger lokal, det vet jeg ikke.

Mest ble nok Brommelands grammofonstudio benyttet av lokale aktører som Haugesund kommune, som var oppdragsgiver ved innvielsen av Rådhus-

plassen i 1949 og ved andre begivenheter. Men også mange private fikk anledning til å høre sin egen stemme eller sende julehilsener til hvulfangerne på "Suderøy" som ble spilt inn på lydbånd.

John Johnsen, som var den som foretok de fleste opptakene, hadde engang en fiolinist på besøk i studio. Som så mange andre ville han spille inn et musikknummer på plate, så han kunne få høre sine egne prestasjoner. Det hørtes bra ut underveis inntil han skar ut på tonen og uttalte et stygt ord som begynner med f... Det var jo ikke mulig å stryke opptaket, og platen var dyr. Lydopptaket var ellers fint, også nevnte kommentar, men den platen har jeg ikke funnet noe sted.

AVSLUTNING

I denne artikkelen har jeg ønsket å fortelle om Brommeland Radio slik jeg opplevde den, men også få skrevet ned litt om Norman Radio som var lokal produsent av varer til butikken.

Brommeland Radio ble startet av to driftige brødre allerede i 1935 og lever videre i dag under navnet Brommeland Elektronikk A/S. I alle disse årene har bedriften betjent næringslivet i distriktet med oppgaver som innbefatter elektronikk, som fjernskrivere, høyt-afonanlegg og elektriske måleinstrumenter. Men det var som forhandler og servicested for skipselektronikk firmaet ble mest kjent.

Da eierne trakk seg tilbake i 1977, ble firmaet delt, og skipselektronikkavdelingen ble overtatt av de ansatte under navnet Brommeland Elektronikk A/S. Mange andre firmaer har arbeidet med skipsradio på Haugalandet, men i dag er det bare Brommeland Elektronikk A/S og Vico A/S som konkurrerer på dette markedet i vårt distrikt.

Sigmund Brommeland med opptaksutstyret fra 1948 på museets radioutstilling i 1994. Utstyret var fortsatt intakt, og museumsstyrer Carl E. Buch ble intervjuet. Samtalen ble skåret direkte på en gramfonplate. I likhet med de fleste andre, syntes ikke Buch om å høre sin egen stemme.

Harald (3) og Johan (9) Kallevik taler inn julehilsen til faren, flenser Georg Kallevik, ombord i kokeriet FL. "Suderøy". *Haugesunds Avis* 17. 11. 1954